

Секція: Економіка та трансформація управління національним господарством

Сментина Н.В.

доцент кафедри економіки та управління національним господарством,

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ НА МЕЗОРІВНІ

Особливе місце в системі управління соціально-економічними процесами, що відбуваються в державі, в регулюванні їх напрямку та динаміки, а також у забезпеченні нормального функціонування господарських структур посідало і продовжує займати планування як одна з функцій управління. Низка прогнозів, програм та планів, що розробляються на національному, галузевому, регіональному рівнях, – важливий інструмент реалізації політики відповідних суб'єктів управління, з огляду на їх здатність організувати чітку, всебічно обґрунтовану роботу суб'єктів господарювання для досягнення тих завдань, що стоять перед владою, бізнесом та суспільством. У своєму розвитку планування, пройшовши через різні форми, що відповідають певним етапам державного регулювання економіки, досягло стратегічної форми, втілюючись у документи, що визначають головні пріоритети, стратегічні цілі та напрямки розвитку держави, окремих сфер та видів економічної діяльності, окремих адміністративно-територіальних одиниць країни.

Початок так званому «новому стилю планування» в Україні на мезорівні поклала Концепція державної регіональної політики, схвалена Президентом 25 травня 2001 року. Упродовж ХХІ століття в країні активно розробляються стратегії розвитку адміністративно-територіальних одиниць, при цьому український Уряд намагається застосовувати європейські підходи до планування, які суттєво відрізняються від традиційних для України, що стає можливим завдяки реалізації проектів міжнародної технічної допомоги [1].

Обраний спосіб планування зорієнтовано на підвищення конкурентоспроможності областей як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій. За таким стилем з огляду на критерій територіальності стратегічне планування на мезорівні варто сприймати як функцію державного управління щодо обрання пріоритетів, визначення цілей та завдань соціально-економічного розвитку самостійних в адміністративно-правовому відношенні частин країни на довгострокову перспективу з одночасним формуванням основ механізму реалізації планових завдань та визначенням прогностичних значень показників, які здатні охарактеризувати результати впровадження стратегічного плану дій. Результатом процесу є стратегії соціально-економічного розвитку міст, об'єднаних міських територіальних громад, районів області та регіонів держави.

Нині в Україні діє стратегія макрорівня, Державна стратегія регіонального розвитку до 2020 року, всі області мають власні стратегії розвитку (які різняться за часовими рамками, якістю, структурою, складом індикаторів), розроблено за власною ініціативою органів місцевого самоврядування й стратегії розвитку для окремих міст (зокрема, обласного підпорядкування), районів області, агломерацій, субрегіонів. Однак, усе це надає системі стратегічного планування формальних ознак ефективного функціонування. В країні досі залишається невирішеною низка проблем, що гальмують формування цілісної системи стратегічного планування за зразком європейських держав. Наведемо лише деякі цифри, отримані в результаті власних спостережень, які свідчать про слабку результативність стратегічного планування на мезорівні. При розробці регіональних стратегій розвитку пріоритети розвитку областей, визначені спочатку на макрорівні, інтегровано у стратегії регіонального розвитку лише на 11%, що позначається на фінансовому забезпеченні їх реалізації за рахунок бюджетних коштів; тільки 15% регіональних стратегій розвитку висвітлюють проблему можливих джерел фінансування запланованих до реалізації стратегічних заходів; 30% розробників

вдаються до застосування сценарного підходу до планування; прогностні значення показників, що свідчитимуть про досягнення стратегічного бачення, наводяться у 60% стратегій. Відтак, має місце ситуація, за якої нереалізовані старі стратегії змінюються новими.

Залишається невирішеним питання створення цілісної системи стратегічного планування в державі навіть після прийняття законопроекту «Про державне стратегічне планування» у 2011 році, у якому лише позначається система документів. Натомість вимагає конкретизації питання формування пріоритетів розвитку, окреслення стратегічного бачення через взаємодію усіх сторін, які зацікавлені у результатах стратегічного планування, проблема погодженості стратегій макро- та мезорівнів та ін. Цікавим та корисним у цьому контексті є досвід європейських країн.

Європейська практика розробки стратегій свідчить, що пріоритети в країнах Європейського союзу (далі – ЄС) формуються з урахуванням місцевих особливостей, однак на макрорівні визначені узагальнено-шаблонні пріоритети для мезорівня, що відповідають сучасному етапу розвитку. Сьогодні вони стосуються захисту навколишнього середовища, розвитку безпечної енергетики, розвитку транспортної мережі, покращення якості життя, формування економіки знань, створення нових робочих місць, стимулювання конкурентоспроможності та економічного зростання на місцевому, регіональному рівні [2, с. 6, с. 40-41]. Саме в межах окреслених шаблонних пріоритетів відбувається фінансування зі структурних фондів ЄС. Даний підхід до окреслення пріоритетів передбачає орієнтацію та такий принцип їх фінансування як самоокупність, за якого зростає значення запозичених коштів – інвестицій та ресурсів міжнародних фінансових організацій, та одночасно зменшується тягар зобов'язань на бюджет.

Також необхідно відмітити, що визначення пріоритетів розвитку у Європейському союзі відбувається шляхом взаємодії місцевої влади, національних урядів та базових інституційних управлінських структур. Відповідно в країнах відбувся перехід від централізованого підходу до

визначення пріоритетів на багаторівневий, за якого субнаціональні актори грають вагомую роль у виробленні політики розвитку. Крім того Стратегія «Європа 2020» та «Територіальний порядок денний ЄС 2020» чітко окреслюють процедурний механізм визначення пріоритетів, що полягає в такому: спочатку, країни-члени ЄС готують Партнерський контракт, що визначає та обґрунтовує їхні фінансові потреби для практичної реалізації регіонального розвитку у контексті загальноєвропейських (та національних) пріоритетів, що дозволять реалізувати Стратегію «Європа 2020»; потім, Європейська Комісія узгоджує пропоновані пріоритети регіонального розвитку та розподіляє їх фінансове забезпечення через Структурні Фонди ЄС [2, с. 41; 3]. В Україні ж відповідальність за формулювання пріоритетів у стратегіях лежить на місцевих органах влади, а можливість залучення фахівців до розробки стратегії не унормована.

Актуалізація питання децентралізації та відмова від традиційного субсидіювання спонукує до пошуку нових можливостей для розвитку, спираючись на використання власних переваг, що в свою чергу змушує орієнтуватися на планування, яке дозволяє реалізувати потенціал розвитку кожного конкретного адміністративно-територіального утворення країни, а з метою забезпечення максимальної підтримки реалізації заходів та інвестиційних проектів, які 100% складатимуть план реалізації стратегій – формувати стратегічне бачення на засадах публічності, діалогу та погодженості інтересів усіх зацікавлених сторін цього процесу через інституційне посередництво. Базис партнерського підходу до розробки стратегій формує усвідомлення важливості ідеї ділового партнерства трьох секторів національної економіки (влади, бізнесу та громадськості) та консолідована відповідальність за втілення в життя результатів спільної роботи. Опрацювання бачення майбутнього розвитку адміністративно-територіальних одиниць в багатосторонньому та конструктивному діалозі сприятиме підвищенню прозорості дій влади, розвитку зв'язків з громадськістю, одночасно

забезпечуючи реалізацію права територіальної громади самостійно, виходячи з власних інтересів, визначати та планувати своє майбутнє.

Крім того цілісність стратегічного планування забезпечується розробкою взаємоузгоджених стратегій, зокрема за часовим критерієм та пріоритетністю соціально-економічного розвитку, що визначена на макрорівні. Це формує базис концепції стратегічного планування на мезорівні, основу якої становить залучення до розробки стратегій усіх рівнів адміністративно-територіального устрою держави у такий спосіб: формулювання стратегічної мети та визначення державних пріоритетів на національному рівні; розробка стратегій на місцевому рівні – у містах, об'єднаних міських територіальних громадах, районах області; інтегрування базових положень стратегій місцевого рівня у стратегічний план дій регіонального рівня. Запропонована послідовність не лише сприятиме взаємоузгодженості, з одного боку – стратегій мезорівня, з іншого – стратегій макро- та мезорівня, але й забезпечить консолідацію зусиль урядів адміністративно-територіальних одиниць з вирішення спільних питань місцевого значення.

Список використаних джерел:

1. Регіональні стратегії розвитку // Матеріали сайту «Підтримка політики регіонального розвитку». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surdp.eu/RDS>.
2. Механізми формування регіональних пріоритетів розвитку: аналітична доповідь / [С.О.Біла, О.В.Шевченко, В.І.Жук та ін.]. – К.: НІСД, 2013. – 88 с.
3. Європа 2020: стратегія розумного, стійкого і всеосяжного зростання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/europe2020>.